Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

Wydział Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego

a. Tw. Gödla kontra Matrix
b. Moim zdaniem

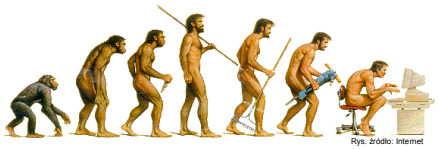

Rys. źródło: Internet

Mózg a komputer

W jaki sposób policzyć ilość operacji logicznych w mózgu?

"When will computer hardware match the human brain? "
Hans Moravec, Journal of Evolution and Technology 1998. Vol. 1
http://www.frc.ri.cmu.edu/~hpm/

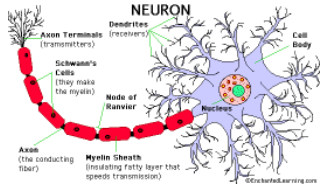

Siatkówka oka:

powierzchnia: 1cm^2, grubość: 1mm,
10^8 neuronów, 10 obrazów/s (rozdzielczość 10^6, 16 mln. kolorów)
program komputerowy rozpoznający kształt, kolor, ruch – 1000 MIPS
ok. 10^6 - 10^7 MIPS (Million computer Instructions Per Second)

Mózg

objętość: 1500 cm^3
10^{11} neuronów (ale aż 10^{15} połączeń)
ok.. 10^9 - 10^{10} MIPS (a być może więcej)

Mózg a komputer

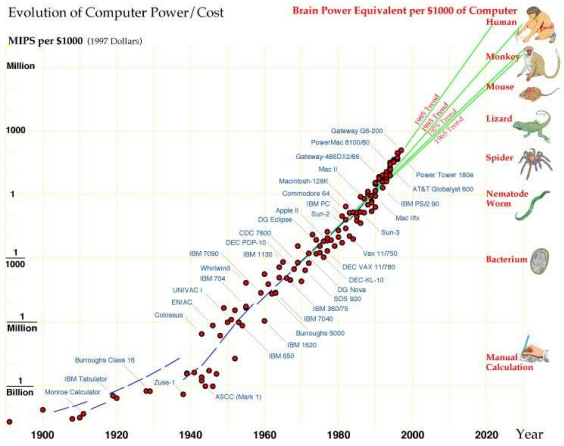

Mózg a komputer

Czy w ogóle można tak porównywać?

Hardware
Fizyka

Software
Matematyka

Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

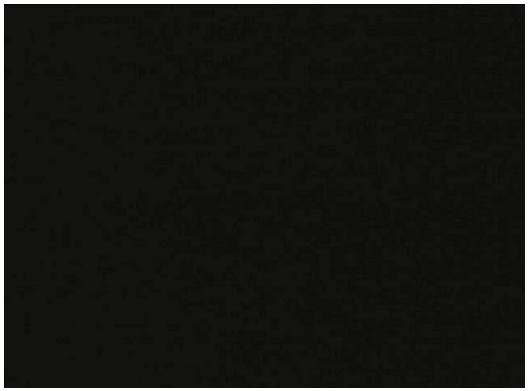

GPL, Limited Warranty etc.

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

1. Opinia prezentowana w niniejszym wykładzie jest wyłączną opinią Jacka Szczytko ®© 2006 i nie należy traktować jej, jako jakąkolwiek sugestię, zalecenie, rekomendację lub wskazówkę o jakimkolwiek charakterze do zmiany swojego zdania.
2. Jacek Szczytko ®© 2006 zastrzega sobie prawo do wprowadzania zmian do opinii wspomnianej w par. 1 bez obowiązku zawiadomienia
3. Niniejszym Jacek Szczytko ®© 2006 wyklucza wszelką swoją odpowiedzialność, jakiejkolwiek natury, za działania lub zaniechania działań ze strony innych słuchaczy związane lub oparte na opinii przedstawionej niniejszym powyżej w par 1. lub cokolwiek w związku z czymkolwiek, ani żadnej rzeczy która jego jest.

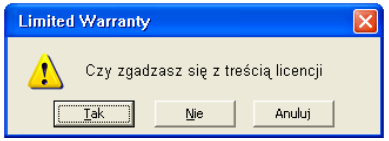

Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

- Co to znaczy myśleć?
- Co to jest świadomość?
- Czy maszyna może myśleć tak jak człowiek?
  - albo dzięki algorytmowi
  - albo symulując układ fizyczny

Dialog z przyroda musi byc prowadzony w jezyku matematyki, w przeciwnym razie przyroda nie odpowiada na nasze pytania.
Michał Heller

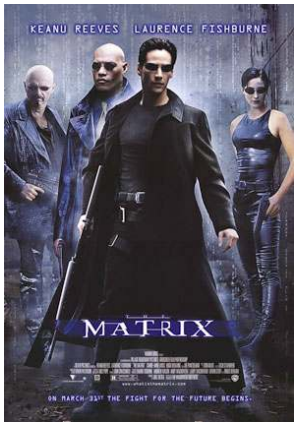

Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

- Więcej na ten temat: Roger Penrose: „Nowy umysł cesarza – o komputerach, umyśle i prawach fizyki” PWN 1995

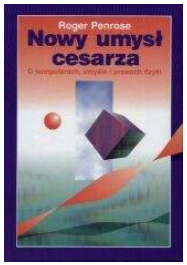

Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

- Jak myśli komputer, czyli maszyna Turinga.

Pewniki:

1. Podstawą działania komputera są operacje LOGICZNE prawda-fałsz (1-0)
2. Maszyna posiada algorytm-program* (zamienia dane wejściowe na wyjściowe) i pamięć
3. Program, to pewien zbiór operacji logicznych (czyli ZDANIE LOGICZNE)

Wnioski:

•Maszyna może tylko wykonywać operacje, które dadzą się ZAPISAĆ w języku logiki matematycznej.

•Wykonując pewien program maszyna może się zatrzymać lub nie.

Operacje, które maszyna może wykonać zatrzymując się noszą nazwę OBLICZALNYCH (ang. computability).

*Program = tzw. stany wewnętrzne

Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

- Jak myśli komputer, czyli maszyna Turinga.

Jak taka maszyna wygląda?

...	0	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	...

dane

Numer instrukcji (stan)	Dane	Nowy stan / 0-1 / R-L-STOP
1	1	3 / 0 / R
	0	4 / 0 / L
2	1	9 / 0 / R
	0	7 / 1 / STOP
3	1	4 / 1 / L
	0	2 / 0 / L
4	1	37 / 1 / R
	0	12 / 1 / R
...	...	...

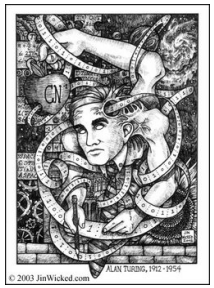

Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

...	0	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	...

dane

...	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	...

Numer instrukcji (stan)	Dane	Nowy stan / 0-1 / R-L-STOP
1	1	3 / 0 / R
	0	4 / 0 / L
2	1	9 / 0 / R
	0	7 / 1 / STOP
3	1	4 / 1 / L
	0	2 / 0 / L
4	1	37 / 1 / R
	0	12 / 1 / R
...	...	...

Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuwedu.pl

...	0	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	...

dane

...	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	...

...	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	...

Numer instrukcji (stan)	Dane	Nowy stan / 0-1 / R-L-STOP
1	1	3 / 0 / R
	0	4 / 0 / L
2	1	9 / 0 / R
	0	7 / 1 / STOP
3	1	4 / 1 / L
	0	2 / 0 / L
4	1	37 / 1 / R
	0	12 / 1 / R
...	...	...

Czy komputer może myśleć?

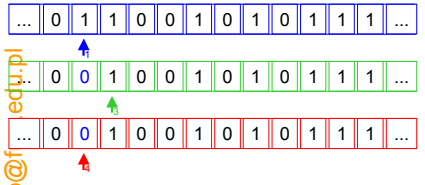

T_n *1/3/0/R,0/4/0/L,1/9/0/R, 0/7/1/STOP,1/4/1/L,0/2/0/L,...*

Listę instrukcji również możemy zakodować w postaci liczby.

Każda maszyna Turinga ma swój numerek! (inaczej: każdy program ma swój kod)

$T_n(m)=p$ ← TO JEST KOMPUTER

Czy komputer może myśleć?

$T_n(m)=p$

Maszyna Turinga wykonuje OBLICZALNE operacje

zadania obliczalne, liczby obliczalne π, e, $\sqrt{2}$ itp, zbiory rekurencyjne...

A co jeśli maszyna nigdy nie zakończy rachunków?

$T_n(m)=\square$

Czy komputer może myśleć?

$T_n(m)=p$

Maszyna Turinga wykonuje OBLICZALNE operacje

zadania obliczalne, liczby obliczalne π, e, $\sqrt{2}$ itp, zbiory rekurencyjne...

A co jeśli maszyna nigdy nie zakończy rachunków?

$T_n(m)=\square$

Problem stopu, ang. ***Halting problem****:* Czy istnieje algorytm, który moglibyśmy zastosować do WSZYSTKICH maszyn Turinga i który by pozwalał przewidzieć, że dana maszyna się zatrzyma?

$$H(n,m)=\begin{cases}1 \text{ dla} & T_n(m)=p\\ 0 \text{ dla} & T_n(m)=\square\end{cases}$$

Czy komputer może myśleć?

$T_n(m)=p$

Maszyna Turinga wykonuje OBLICZALNE operacje

zadania obliczalne, liczby obliczalne π, e, $\sqrt{2}$ itp, zbiory rekurencyjne...

A co jeśli maszyna nigdy nie zakończy rachunków?

$T_n(m)=\square$

Problem stopu, ang. ***Halting problem****:* Czy istnieje algorytm, który moglibyśmy zastosować do WSZYSTKICH maszyn Turinga i który by pozwalał przewidzieć, że dana maszyna się zatrzyma?

$$H(n,m)=\begin{cases}1 \text{ dla} & T_n(m)=p\\ 0 \text{ dla} & T_n(m)=\square\end{cases}$$

Entscheidungsproblem Hilberta (1900 r. 1928 r.) – czy istnieje mechaniczna (algorytmiczna) procedura pozwalająca rozstrzygnąć wszystkie zagadnienia matematyczne należące do pewnej szerokiej, lecz dobrze zdefiniowanej klasy?

Czy komputer może myśleć?

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

Odpowiedź Kurta Gödla (1931 r.) i Alana Turinga (1937) – NIE!

Inne: **Church** zdefiniował system logiczny wraz z twierdzeniami i nazwał go efektywną obliczalnością. **Kleen** wymyślił tzw. "ogólne twierdzenia rekursywne" i pracował w ramach przez nie określonych. **Post** miał jeszcze zupełnie inny pomysł. Można wykazać, że wszystkie te istotnie różne podejścia są równoważne, co oznacza, że możemy zająć się tylko jednym z nich. Wybierzemy najbardziej powszechną metodę - Turinga.

Twierdzenie Gödla

(zastosowane do maszyny Turinga)

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

Jeśli istniałaby uniwersalna procedura obliczenia:

$$H(n,m)=\begin{cases}1 \text{ dla} & T_n(m)=p\\ 0 \text{ dla} & T_n(m)=\square\end{cases}$$

to obliczalne byłoby także:

$$T_n(m)\times H(n,m)$$

a więc i także;

$$T_n(n)\times H(n,n)+1$$ (argument przekątniowy):

A skoro jest to wyrażenie obliczalne, to znaczy, że jest to wynik obliczeń pewnej k-tej maszyny Turinga na n.

$$T_n(n)\times H(n,n)+1= T_k(n)$$

Ale dla $n=k$ powyższe równanie jest SPRZECZNE!

$$\begin{cases}p\times 1+1= p\\ \square\times 0+1=\square\end{cases}$$

Twierdzenie Gödla

(zastosowane do maszyny Turinga)

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

Nie istnieje uniwersalna procedura, która pozwalałaby z góry rozstrzygnąć, czy dany program zakończy pracę, czy nie. Natomiast możliwa byłaby procedura

$$H'(n,m)=\begin{cases}1 \text{ dla} & T_n(m)=p\\ 0 \text{ lub } \square \text{ dla} & T_n(m)=\square\end{cases}$$

Jeśli: $\begin{cases}\square\times\square=\square\\ \square+1=\square\end{cases}$ to wtedy dla $T_k(k)= T_k(k)\times H(k,k)+1= \square$

(bo inne wartości prowadziłyby do sprzeczności)

Algorytm jednak o tym nie może „wiedzieć", bo gdyby „wiedział", to $H'(k,k)=0$

Czyli dla KAŻDEGO algorytmu sprawdzającego H' możemy znaleźć taką maszynę Turinga $T_k(k)$ o której MY WIEMY, że $T_k(k)=\square$, ale algorytm H' tego nie będzie w stanie stwierdzić, bo nigdy się nie zatrzyma, bo $H'(k,k)=\square$!

Twierdzenie Gödla

(ogólnie)

Jacek.Szczytko@fuw.edu.pl

Najtrudniejsza część dowodu to pokazanie w jaki sposób można zakodować poszczególne aksjomaty i reguły wnioskowania systemu formalnego (np. algebry, geometrii euklidesowej itp.) w postaci operacji arytmetycznych.

System formalny spójny (niesprzeczny wewnętrznie) to taki w którym nie da się udowodnić pewnego zdania i jego zaprzeczenia jednocześnie; inaczej mówiąc w systemie spójnym zaprzeczenie zdania prawdziwego jest zawsze fałszywe.

System formalny zupełny to taki, w którym możliwe jest rozstrzygnięcie o prawdziwości dowolnego prawidłowo zapisanego zdania tego systemu.

Wikipedia

Twierdzenie Gödla
(ogólnie)

Twierdzenie Gödla o niezupełności stwierdza, że dowolny system formalny zawierający w sobie aksjomaty arytmetyki liczb naturalnych, jest albo zupełny albo spójny i nigdy nie posiada obu tych cech jednoczesnie. Innymi słowy, jeśli system jest niesprzeczny to istnieją zdania których prawdziwości nie da się dowieść za pomocą aksjomatów i twierdzeń rozważanego systemu formalnego.

II twierdzenie Gödla o niedowodliwości spójnosci to konsekwencja wcześniejszego twierdzenia Gödla: Głosi ono, nie da się dowieść spójności (niesprzeczności) żadnego systemu formalnego zawierającego arytmetykę liczb naturalnych w ramach samego tego systemu. Aby taki dowód przeprowadzić niezbędny jest system wyższego rzędu, którego spójności w ramach jego samego również nie można dowieść i tak ad. infinituum.

Wikipedia

No i co z tego?

Obydwa twierdzenia Gödla można uogólnić na dowolne systemy formalne zawierające skończoną lub rekurencyjnie przeliczalną liczbę aksjomatów o ile tylko arytmetyka liczb naturalnych wchodzi w ich skład lub zawierają one skończoną liczbę aksjomatów i umożliwiaja przeprowadzenie tzw. arytmetyzacji twierdzeń.

Maszyna Turinga (KAŻDY KOMPUTER) jest właśnie takim systemem formalnym.

No i co z tego?

Obydwa twierdzenia Gödla można uogólnić na dowolne systemy formalne zawierające skończoną lub rekurencyjnie przeliczalną liczbę aksjomatów o ile tylko arytmetyka liczb naturalnych wchodzi w ich skład lub zawierają one skończoną liczbę aksjomatów i umożliwiaja przeprowadzenie tzw. arytmetyzacji twierdzeń.

Maszyna Turinga (KAŻDY KOMPUTER) jest właśnie takim systemem formalnym.

Czy maszyna może myśleć tak jak człowiek?

Wydaje się, że umysł ludzki nie działa według algorytmu matematycznego, w każdym razie nie algorytmu opartego jedynie na liczbach naturalnych (lub wymiernych, przeliczalnych, rekurencyjnych etc.).

O ile istnieją algorytmy dowodzenia (algebry, teorie, geometrie), o tyle nie istnieje algorytm znajdowania dowodów (inaczej by można było zbudować uniwersalną maszynę $H(n,m)$).

Moim zdaniem

- Teorie fizyczne (mech. klasyczna, mech. kwantowa) są *deterministyczne*, ale nie oznacza to wcale, że zawsze są *obliczalne* (np. zagadnienie 3ch ciał lub rzeczywiste komputery!).

- Warunki początkowe fizycznego (realnego) układu ciał nie da się określić jedynie przez liczby wymierne (niewymierne algebraiczne, rekurencyjne itp. - przeliczalne)

- Pomiar w mechanice kwantowej NIE JEST deterministyczny (redukcja paczki falowej!)

=> Na maszynie Turinga nie da się zasymulować rzeczywistości fizycznej z nieskończoną dokładnością.

(chociaż nie pokazaliśmy, że ludzkie MYŚLENIE faktycznie wymaga któregoś z powyższych warunków)

Moim zdaniem

Obecne maszyny Turinga (a więc DOWOLNE komputery) mają zatem dwa problemy jeśli „chciałyby” myśleć po ludzku

1. Hardware'owy – z fizyką
2. Software'owy – z tw. Gödla

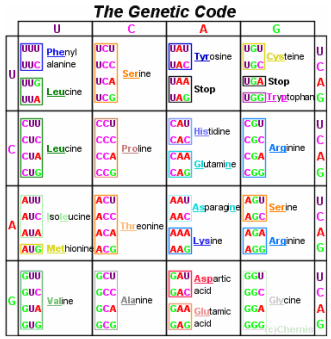

Moim zdaniem

Obecne maszyny Turinga (a więc DOWOLNE komputery) mają zatem dwa problemy jeśli „chciałyby” myśleć po ludzku

1. Hardware'owy – z fizyką
2. Software'owy – z tw. Gödla

Science-fiction (?)

Komputery oparte na algebrze nie poradzą sobie z ograniczeniami teoretycznymi (Turing, Gödel), zawsze będą mogły wykonywać tylko operacje obliczalne.

Potrzebne byłyby zupełnie nowe architektury oparte na **NIEOBLICZALNYCH** zasadach (algorytmy uczące się w interakcji z otoczeniem? komputery kwantowe?)

Dziękuję Państwu za uwagę!

Rys. źródło: Internet